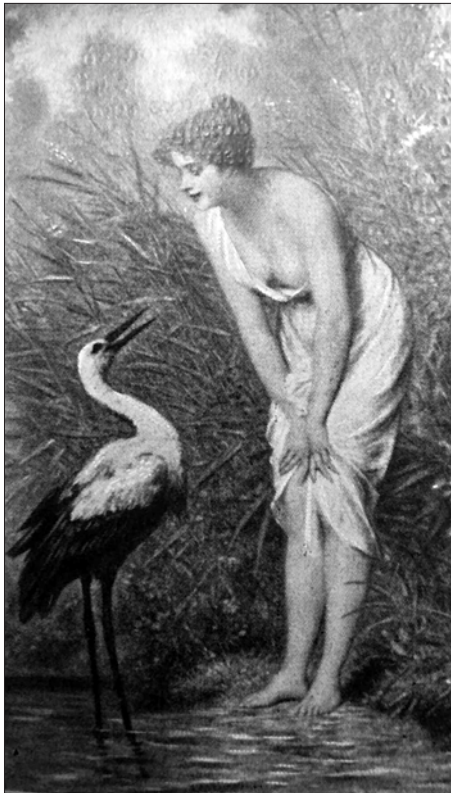

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΤΑ ΑΓΟΥΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

Οι «πεντάμορφες» Ατθίδες

*Αμάααννν γιαβρούμ,
Αμάααννν μεντέτ
Να σ' αγαπώ είναι κισμέτ.*

Η αντίληψη του σουλτάνου Ιμπραήμ για τη γυναικεία ωραιότητα θα μπορούσε να αποδοθεί με μία φράση: «Η ομορφιά της γυναίκας είναι το πάχος της». Σε όλη, λοιπόν, την τότε Οθωμανική Αυτοκρατορία, συμπεριλαμβανομένης και της Αθήνας, επικρατούσε υποχρεωτικά η ίδια αντίληψη, που αποτελούσε έτσι τη μόδα –το συρμό, όπως τον αποκαλούσαν τότε– της εποχής. Εξού και η λαϊκή φράση που και σήμερα ακόμη ακούμε: «Τα πάχη μου τα κάλλη μου!». Αρκετά χρόνια μετά την απελευθέρωση, επικρατούσε ακόμη η βάρβαρη αυτή αισθητική αντίληψη, προϊόν μιας κληρονομιάς με περίεργη συναίσθηση του ωραίου.

Ας αφήσουμε όμως τον αθηναιογράφο Βασιλή Αττικό (1851-1932) να μας δώσει την εικόνα των Ατθίδων κατά τα πρώτα οθωνικά χρόνια.

«Θα σας δώσω τώρα και την εικόνα μιας “όμορφης” Αθηναίας γυναίκας, μετά την Απελευθέρωση. Επειδή σπάνια έβγαινε έξω απ’ το σπήτι, το σώμα της απ’ την καθιστική ζωή και το πολύ φαί γινόταν αναγκαστικά πλαδαρό και παχύσαρκο. Μια αδύνατη την θεωρούσαν τότε “χτικιάρα” και κανένας γαμπρός δεν ήθελε να την παντρευτεί.

»Εξαιτίας της αγραμματώσυνης της, η Αθηναία δεν κούραζε διόλου το μυαλό της, η δε ζωή της κύλαγε αμέριμνα και γαληνεμένα. Αντικατοπτρίζοντας τη διανοητική της κατάσταση, τα μάτια της ήσαν συνήθως μεγάλα σαν του βωδιού, χαύνα και “μαχμουρλίδικα”!

»Ως επί το πλείστον, είχε φρυδιά μαύρα και πυκνά. Το μάθημά τους στην εποχή εκείνη ήταν άγνωστο. Όλη δε η ευτυχία της συνίστατο στα παιδιά της. Να φτιάχνει καλό φαί, το οποίον θα άρεσε στον άντρα της, τον αφέντη-τσελεπή, όπως τότε τον έλεγε. Μη έχοντας δε άλλο καλύτερο να κάνη, μάσαγε διαρκώς μαστίχα. Μονάχα σ’ αυτό, η παλιά Αθηναία μπορεί να μοιάζει με τη σημερινή, που μασάει “τσικλα”!

»Κάποιο παμπάλαιο λαϊκό τραγούδι που ψέλνανε την παραμονή της Πρωτοχρονιάς στα “κάλαντα”, θέλοντας να παινήση της Αθηναίας νοικοκυράς την ομορφιά, έλεγε σχετικά:

*Κυρά ψηλή, κυρά παχουλή, κυρά καμαροφρύδα
Βάζεις τον ήλιο πρόσωπο, και δυο φεγγάρια στήθια.*

«Τα πάχη μου τα κάλλη μου».

»Στις παλιές αθηναϊκές εφημερίδες δημοσιεύοντο συνήθως τότε αναγγελίες με το πιο κάτω περιεχόμενο:

» “Την παρελθούσαν εβδομάδα, ετελέσθησαν οι αρραβώνες της δι’ απείρων προτερημάτων κεκοσμημένης, χρηστής, σεμνής το ήθος, και Ελληνοπρεπούς ανατροφής, χαριτοβρύτου Δεσποινίδος Ζαχαρούλας, θυγατρός του εγκρίτου ημών συμπολίτου κ. ... μετά του καλού κ’ αγαθού νέου κ. ... Η καλλιπρεπής και καλλιπάρειος αυτή κόρη των Αθηνών αποτελεί πραγματικών άνθος της πρωτεύουσας. Έχει εύσωμον εμφάνισιν ως αφρόγαλον, και μέλανας μεγάλους οφθαλμούς. Είναι εν ενί λόγω χάρμα ειδέσθαι”!

»Μη φαντασθήτε, όμως, ότι στην Αθήνα δεν υπήρχαν και πραγματικά όμορφες γυναίκες, σαν αυτές που σήμερα θεωρούνται ωραίες. Η Παλιά Αθήνα είχε αρκετές τέτοιες. Η αναλογία όμως της “καλλονής”, όπως την βλέπουμε τώρα, ήταν μόνον μία στις εκατό.

»Γενικά, όμως, όλες η γυναίκες της Παλιάς Αθήνας, όμορφες ή άσχημες, της καλής τάξεως και του λαού, ήσαν χαμηλοβλεπούσες. Περπατούσαν αλύγιστες, δίχως καμιά χάρη στις κινήσεις τους. Η κοκεταρία ήταν άγνωστη και δείγμα ανηθικότητας. Αποφεύγανε δε το γέλιο, γιατί τότε αυτό, ιδίως στο δρόμο, εθεωρείτο σαν άσεμνη και ξετοίπιτη εκδήλωση.

»Με τον καιρό, εξαλείφθηκαν εντελώς όλα τα στίγματα, η οπισθοδρομικότητες, τα ήθη, τα έθιμα και τα γούστα της τούρκικης κατοχής. Η δε επιμξία των κατοίκων της Αθήνας, μ’ ελληνικό αίμα και “ζωή” απ’ την Πόλη, τη Σμύρνη και τη λαγγεμένη Μικρά Ασία, έδωσαν έναν ιδανικό τύπο Αθηναίας».

Β. Αττικού, *Εύθυμες ιστορίες της Παλιάς Αθήνας*, τόμος Δ’

Περί υγιεινής του κάλλους

«Όλαι αι γυναίκες μηχανώνται τα πάντα διά να διατηρήσωσι την λαχούσαν αυταίς καλλονήν, ή διά ν’ αποκτήσωσι εκείνην ης τας εστέρησεν η φύσις». Ιδού ο σχετικός δεκάλογος υγιεινής του κάλλους:

1η εντολή: Κατακλίνεσθε ενωρίς αφ’ εσπέρας με τον στόμαχον ελαφρόν και κοιμάσθε επί προσκεφαλαίου γεμάτου από άνθη λυκίσκου.

2α εντολή: Μη αναγινώσκετε εις την κλίνην και πλύνετε τους οφθαλμούς με απόσταγμα ή έγχυμα μελιλώτου.

3η εντολή: Τον χειμώνα, πίνετε μόλις εξυπνάτε τον

Και επειδή οι αντιλήψεις περί κάλλους διαρκώς αναθεωρούνται, βρέθηκαν σε λίγο οι εντραφείς Ατθίδες μας να τραβιούνται στα γυμναστήρια και να πίνουν διαιτητικά τσάγια, ώστε κάπως να σουλουπωθούν.

DALLOFF-THÉ
Κατά της Παχυσαρκίας

‘Η εύσαρκος κυρία. — Πόσον εις ζηλέσω. Κάθε φορά που σέ βλέπω θαυμάζω το χριτωμένον σου κορμί και την λεπτήν σου όσφρην μολονότι και αι δύο μας έγομεν την αυτήν ηλικίαν.

‘Η λεπτή κυρία. — Δεν εινε ανάγκη να με ζηλεύης ... Καί εγώ ημεν εύσαρκος, αλλά μετεχειρίσθην επί τρείς μήνας τό Dalloff Thé, τό όποϊον πωλείται αποκλειστικώς και μόνον εις τό φαρμακείον Κ. Όλυμπίου και ήλευθερώθην από 40 λιτρών βάρους. Τώρα ειμαι πολύ καλά και όλοι με συχαίρονται.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ :
Φαρμακείον Όλυμπίου
78 — Όδός Έρμού — 78

Η ώρα του κλειδοκύμβαλου, ένα χειμωνιάτικο απόγευμα.

χυμόν εξ πορτοκαλίων, το δε φθινόπωρον εν μικρόν ποτήριον χυμού νωπών σταφυλών.

4η εντολή: Βρέχετε κάπου κάπου το σώμα με τον χυμόν ή το απόσταγμα του πράσου, το οποίον, κατά ένα στίχον, κάμνει κρινόλευκον το δέρμα.

5η εντολή: Νίπτεσθε το πρόσωπον με απόσταγμα ηρανθέμων του αγρού, το οποίον εκλεπτύνει την καλλονήν της χροιάς και αποδίδει εις τας παρειάς την πρώτην των δροσερότητα.

6η εντολή: Αποσφραγίζετε με ατάραχον χείρα την αλληλογραφίαν σας και μη συγκινείσθε με τας τυχόν δυσαρέστους ειδήσεις ας λαμβάνετε.

7η εντολή: Κάμνετε καθ' εκάστην, εν μοναξία, μίας ώρας περίπατον, φορούσαι υποδήματα με πολύ χαμηλάς πτέρνας.

8η εντολή: Άμα ως εμφανισθώσιν αι πρώται ρυτίδες, εξαλείφετέ τας διά των δακτύλων όπως θα ισο-

πεδώνετε μετάξινον χάρτην συντεθλασμένον.

9η εντολή: Μειδιάτε με τα χείλη και όχι με τους οφθαλμούς διά να μη σχηματίζωνται ρυτίδες εις τους κροτάφους.

10η εντολή: Χορεύετε άπαξ της εβδομάδος.

Από το *Ημερολόγιον της Φιλοκάλου Πηνελόπης*, 1910

Οι «παρδαλές»

Ακόμη και προς το τέλος της ρομαντικής περιόδου, σύμφωνα με τον Βασίλη Αττικό, η Αθηναία γυναίκα ή κόρη στη δημόσια εμφάνισή της έπρεπε να είναι όσο το δυνατόν πιο σοβαρή κι αμίλητη. Μονοκόμματη και με τα μάτια κάτω. Απαγορευόταν τότε να γελάσει στο δρόμο. Να στρέφει το βλέμμα της δεξιά κι αριστερά. Να κοιτάζει έναν άντρα στα μάτια. Να δώσει κάποια χάρη στο περπάτημα ή κίνηση στο σώμα της.

Το ντύσιμό της επιβαλλόταν να είναι απλό, σεμνό και το φόρεμά της κλειστό. Να αρχίζει από το σαγόνι, να φτάνει στις μύτες των παπουτσιών, και τα μανίκια του ως τις παλάμες των χεριών της. Έπρεπε, ακόμη, να αποφεύγει τα φανταχτερά χρώματα στην ενδυμασία της. Εάν εκτελούσε απaráγραπτα όλες τις πιο πάνω απαγορεύσεις, η κοινωνία της Παλιάς Αθήνας τη θεωρούσε σεμνή κι ενάρετη και της έδινε το... σχετικό πιστοποιητικό.

Αντίθετα, αν μια Αθηναία απλώς και μόνο κοίταζε προς το μέρος όπου βρισκόταν ένας άντρας, έλεγαν αμέσως: «Αυτή τα θέλει». Το να γελάσει δημόσια θεωρούνταν μεγάλη «ξετσιπωσιά». Αν στο περπάτημα κουνούσε λίγο το κορμί της, της κολλούσαν τη ρετινιά ότι «κουνιέται». Αυτό σήμαινε τότε πως ήταν ύποπτης διαγωγής. Τα ίδια θα έλεγαν σε περίπτωση που το φόρεμά της είχε χτυπητά χρώματα. Όταν, λοιπόν, η γυναίκα της Αθήνας έπεφτε στα πιο πάνω «θανάσιμα αμαρτήματα», τη θεωρούσαν «παρδαλή». Δηλαδή μέτριας ηθικής!

Όπως βέβαια αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης, τα πράγματα ήταν πολύ δύσκολα για τους νέους της εποχής. Τα αγόρια βρίσκονταν σε φοβερό δίλημμα: ή να παντρευτούν μικρά όπως όπως ή να κοιτάζουν από μακριά το σπάνιο κι απαγορευμένο καρπό. Τα κορίτσια παντρεύονταν σε μικρή ηλικία, ιδιαίτερα αν ο πατέρας ή ο μεγάλος αδερφός έκριναν ότι είναι ζωηρά κι ανήσυχα, και φυσικά τα συνοικέσια έδιναν κι έπαιρναν.

Σεμνή και ενάρετη Ατθίδα, κοινωνικά πιστοποιημένη.

Συμβίωση και συζυγικές «τρυφερότητες»

*Τη γυναίκα μου τη θέλω
νάσαι ώμορφη πολύ
νάσαι και κοντή τη γλώσσα
όχι απαιτητική
νάσαι άθικτη και τέλος
να με αγαπά πολύ.*

Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, η Εκκλησία δεν έβρισκε λόγο να κρατά στατιστικές διαζυγίων. Αν μεν η αιτία ήταν η απιστία, το πράγμα ξεκαθάριζε από μόνο του χωρίς να χρειαστεί να φτάσει και στον παπά! Κάποιος θα αναλάμβανε να «καθαρίσει την άπιστη». Θα ήταν ο σύζυγος, ο αδερφός, ο πατέρας, ο κουμπάρος; Όπως βλέπετε, οι υποψήφιοι τιμωροί ήταν αρκετοί για να έχουμε και αποτέλεσμα! Αν πάλι έφταιγε η «ασυμφωνία χαρακτήρων», όλοι αναρωτιόντουσαν τι είναι πάλι αυτό. Άγνωστες έννοιες εκείνη την εποχή. Άντε το 1 ζευγάρι στα 1.000 να γκρίνιαζε και να τσακωνόταν.

Ο Άνδρας θεωρούνταν πρόσωπο αξιοσέβαστο, με μεγάλη προσωπικότητα, αρχηγός της οικογένειας, «αφέντης με τα ούλα του». Ό,τι έλεγε ήταν

Ο κύριος.— Τι έχει πάλιν αυτή;
Η κυρία.— Λέγει, πώς δεν της φέρσαι κλά, πώς της μιλάς όπως μιλάς σ'έμένα!

Το πλούσιο των ποδιών του «Αφέντη» από τη γυναίκα του – αναμφισβήτητο σημάδι συζυγικής τρυφερότητας.

σωστό και ακολουθούσε η επιβεβαίωση της γυναίκας του: «Ναι, κυρ Μανώλη μου, όπως θέλεις, Αφέντη μου». Αντίθετη γνώμη θεωρούνταν κάτι το αδιανόητο. Όταν δε η γυναίκα μετέφερε τις αποφάσεις του «πατέρα» σε όλη την οικογένεια, τις συνόδευε με τη φράση: «Το είπε ο Αφέντης!» Όταν έμπαινε σπίτι ο Άνδρας, η γυναίκα φώναζε: «Ήρθε ο Αφέντης», για να το ακούσουν όλοι και να κανονίσουν την πορεία τους. Ακολούθως θα του έβγαζε τα πα-

πούτσια (ή αν προτιμάτε τα τσαρούχια!) και θα φρόντιζε να του πλύνει τα πόδια, αν ο Αφέντης το έκρινε αναγκαίο! Αυτά όλα ήταν κλασικές διαδικασίες, και όσο πιο λαϊκή ήταν η οικογένεια, τόσο πιο πρωτόγονες καταστάσεις βίωνε.

Δεν ήταν π.χ. σπάνια περίπτωση ο Άνδρας να ξυλοφορτώνει συστηματικά το «έτερόν του ήμισυ», αφού δεν ήταν λίγες οι γυναίκες που έβλεπαν σε αυτή την κίνηση μια έμπρακτη εκδήλωση της αγάπης και του ενδιαφέροντος του Αφέντη. Βέβαια όλα αυτά ανατράπηκαν τον 20ό αιώνα, όταν η θέση της γυναίκας αναβαθμίστηκε και επαναπροσδιορίστηκε.

...όπου η Ασπασώ ετοιμάζεται για επίσκεψη

Η Αθηναία που δεν ανήκε σε αριστοκρατική οικογένεια σπάνια έβγαινε έξω. Όλη η ζωή της περιοριζόταν στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού της, στο νοικοκυριό της, στον άντρα της, στα παιδιά της· και φυσικά, όταν έβγαινε, θα συνοδευόταν από το σύζυγό της.

Η έξοδος από το σπίτι είχε πάντα συγκεκριμένο σκοπό. Ο σκοπός αυτής της εξόδου έπαιρνε επίσημο χαρακτήρα κατά τη σχετική αναγγελία-ανακοίνωση του Μεγάλου Αφέντη, συνήθως 3 ημέρες νωρίτερα, για να προλάβουν να γίνουν και οι σχετικές προετοιμασίες.

«Ασπασώ μου, αντιμεθαύριον, ημέραν της εορτής του αγίου Δημητρίου, την μεν πρωίαν θα μεταβώμεν οικογενειακώς εις την Θείαν Λειτουργίαν της Εκκλησίας του Ψυρρή, όπου εορτάζει ο Άγιος. Η χάρις του βοήθειά μας. Μετά θα κάνωμε τον περίπατό μας. Το δε απόγευμα θα επισκεφθώμεν κατ' οίκον τον σεβαστόν θείον μας Δημήτριον και άλλους εορτάζοντας συγγενείς και φίλους».

Η κυρ Ασπασώ άρχιζε αμέσως τις προετοιμασίες για την «έξοδο». Θα φρεσκάριζε με «τσουένι» κι έπειτα θα σιδέρωνε τη «ρεντεγκότα» του συ-

ζύγου της, του κυρ Θανάση. Καθώς και το δικό της φόρεμα, το οποίον ήταν μακρύ με ουρά, η δε φούστα του σκέπαζε εντελώς κι αυτές ακόμα τις μύτες των παπουτσιών της.

Ετοιμάζε κατόπιν τα ψηλά της υποδήματα, που φθάναν σχεδόν ως το γόνατο κι έδεναν με μακριά κορδόνια. Του αντρός της τα «σιβάλια» είχαν λάστιχο στα πλάγια κι έμπαιναν με μεγάλη ευκολία. Την εποχή εκείνη, ο μεν σύζυγος θα φόραγε στην έξοδό του για καλό καπέλλο το σκληρό ημίψηλο «Μιραμπώ». Η δε γυναίκα του ένα καστόρινο «πανέρι» στολισμένο με λουλούδια, φτερά ή πουλιά βαλσαμωμένα.

Εκείνο όμως που αποτελούσε τότε αληθινή μυσταγωγία ήταν το χτένισμά της. Αποβραδής θα κατσάρωνε τα μαλλιά της με ειδικό σίδερο ή με κορδελλάκια βρέχοντάς τα. Μερικές Αθηναίες Δέσποινες στόλιζαν το πρόσωπό τους με τις σχετικές αφέλειες, κατσαρώνοντάς τες μία μία και κολλώντας τες με γόμα στο μέτωπό τους για να μη χαλάσουν. Αλλά κι ο κύριος δεν πήγαινε πίσω. Από το βράδυ θα σιδέρωνε το μουστάκι του, ώστε να του δώσει τον τόνο που του άρεσε, θα του έβαζε «μαντέκα» κι έπειτα τη νύχτα θα κοιμόταν με το «μουστακοδέτη».

Επειδή το φτιασίδι ήταν τότε άγνωστο, μερικές κοκκέτες κυρίες της Παλιάς Αθήνας συνήθιζαν να δένουν το βράδυ στα μάγουλά τους μπιφτεκία από ωμό κρέας, για να φρεσκαριστεί το δέρμα τους. Εννοείται, βέβαια, πως αυτό γινόταν στα κρυφά και με προφύλαξη. Έλεγαν ότι έδεσαν τα μάγουλά τους με ένα μεγάλο μαντίλι, γιατί τις είχε πιάσει πονόδοντας! Αφού δεν υπήρχαν στην παλιά Αθήνα κομμωτήρια κυριών και «Ενσπιτί ντε μποτέ», καταφεύγανε οι καημένες σε άλλα πρακτικά «μαντζούνια»!

Το πρωί θα άρχιζε η κυρία τις τελευταίες ετοιμασίες της εξόδου. Θα έβαζε πρώτα τον πελώριο εκείνο κορσέ με τις μπανέλλες, που για να τον σφιξει με τα μακριά κορδόνια του χρειαζόταν πολλή ώρα. Πέρναγε λοιπόν τις άκρες των κορδονιών σε ένα στερεό πόμολο και κατόπιν άρχιζε η ίδια να στριφογυρίζει και να απομακρύνεται, έως ότου σφιχτεί ο κορσές της και μικρύνει η μέση της. Έπειτα θα έδενε πίσω από την «τάγια» της το «τουρνούρι». Τότε η λεπτή μέση εθεωρείτο το άκρον άωτον της σωματικής ομορφιάς.

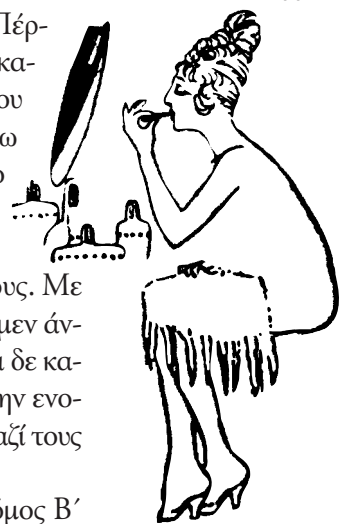
Στις βίξιτες, εκτός από τα τραταρίσματα, υπήρχε παλιά συνήθεια να φιλεύουν τους επισκέπτες και με γλυκά για το σπίτι τους. Με μερικά π.χ. κομμάτια «μπουρέκι», γαλατομπούρικο, τα οποία οι μεν άνθρωποι του λαού τα μεταφέρανε βάζοντάς τα στο μαντίλι τους, οι δε καλής τάξεως έλεγαν: «Τραταριστήκαμε αρκετά. Παρακαλούμε, μην ενοχλήσθε» κ.λπ. Στο τέλος, όμως, έπαιρναν κι αυτοί τα γλυκίσματα μαζί τους σ' ένα μικρό δέμα.

Β. Αττικού, *Εύθυμα διηγήματα της Παλιάς Αθήνας*, τόμος Β'

Αυτός είναι ο περίφημος μουστακοδέτης!

Η κ. Ασπασώ επί τω έργω!

«Δεσποινίς, έχετε ωραία μάτια»

*Μια τέχνη ξέρω: ν' αγαπώ, κι αν θέλεις το καλό σου,
να μη διστάσης, κόρη μου: Πάρε με δάσκαλό σου.*

Σου τα 'πε όλα, άκαρδη,
Σπλαχνίσου τον!

Όσο πιο μικρή ήταν η Αθήνα, όσο πιο πολύ οι κάτοικοί της γνωρίζονταν μεταξύ τους, τόσο περισσότερο πρόσεχαν και σεβόντουσαν τις ντόπιες γυναίκες και προπάντων τα κορίτσια. Πριν από το 1890, ελάχιστοι θα σκέφτονταν να πειράξουν Αθηναία στο δρόμο. Οι συνέπειες ενός τέτοιου τολμήματος θα ήταν τρομερές. Δανδήδες και λιμοκοντόροι περιορίζοντουσαν σε γλυκοκοιτάγματα, ενώ μόνο ξετοίπωτοι προχωρούσαν σε εκδηλώσεις θαυμασμού, του τύπου: «Δεσποινίς, είστε ωραία».

Η πιο συνηθισμένη αναιδής τέτοια έκφραση ήταν το: «Φτου να μη βασκαθήτε, δεσποινίς» και αναφερόταν βεβαίως ως έκφραση θαυμασμού στο πάχος της μικρής, αφού ακόμη τότε το ευτραφές του σώματος ήταν της μόδας.

Φυσικά τέτοια πειράγματα θεωρούνταν προσβλητικές εκδηλώσεις. Το κορίτσι της Παλιάς Αθήνας αντιδρούσε σε αυτές τις ανήθικες επιθέσεις με δύο τρόπους: Υστερικά κλάματα και γοερή έκκληση σε βοήθεια! Συνήθως θα βρισκόταν πάντα εκεί κοντά ένας χωροφύλακας, που θα οδηγούσε τον αυθάδη νέο στο τμήμα για να αξιολογηθεί η αναίσχυντη πράξη και τα περαιτέρω...

Ο Αθηναιογράφος Βασίλης Αττικός αναφέρει την περιπέτεια ενός νεαρού υπαλλήλου του Υπουργείου Εξωτερικών, ο οποίος είχε το «θράσος»

να κοιτάξει κάπως ερωτιάρικα μια όμορφη δεσποινίδα στο Φάληρο. Ίσως δε να της πέταξε και κάποιο γλυκόλογο. Τρέμοντας από θυμό, ο πατέρας της μικρής δεν περιορίστηκε μονάχα στο να βάλει αμέσως στη θέση του τον «κορτάκια», αλλά έγραψε ο αθεόφοβος τρισέλιδη αναφορά στον Υπουργό Εξωτερικών, όπου φυσικά όλη η «ανοίκειος συμπεριφορά» του υπαλλήλου και τα «έκτροπα» που δημιούργησε εξιστορούνταν με κάθε λεπτομέρεια και δραματικότατο τόνο. Ο υπουργός ασχολήθηκε αμέσως με την απρεπή κι ανάρμοστη συμπεριφορά του νεαρού υπαλλήλου του και τον κάλεσε σε γραπτή απολογία! Ακόμη σώζεται στο Υπουργείο Εξωτερικών η απολογία του άτυχου νεαρού: «Ητένιζον την Δεσποινίδα, ουχί όμως ερωτικώς και με ασεβή προδιάθεσιν αλλ' απλώς και μόνον προς θεαματιμόν»!

— Πού πάει, καλέ, τὸ τράμ;
— Ὅπου γουστάρεις, μανάρα μου!
(Του Ν. Κασταρέη)

Οι αρτίστες

— *Μια λεγάμενη!*
— *Περμαντόνα θάναι...*
— *Ριχτήτε της!*

Από το 1833, που απελευθερωθήκαμε από τους Τούρκους, μέχρι σχεδόν το τέλος του αιώνα, οι ανύπαντροι Αθηναίοι ψάχνανε με το κιάλι να βρουν ένα καλόβολο και κάπως ανοιχτόμυαλο θηλυκό, αν μη τι άλλο, τουλάχιστον για λίγη παρέα.

Έτσι, βέβαια, εξηγείται το πανδαιμόνιο που δημιουργήθηκε όταν κατέφτασαν οι πρώτες καλλιτέχνιδες-ηθοποιοί στην Ελλάδα. Γύρω στο 1840 εμφανίστηκαν για πρώτη φορά γυναίκες επί σκηνής. Μέχρι τότε, είτε επιλέγονταν θεατρικά έργα χωρίς γυναίκες είτε τους γυναικίους ρόλους έπαιζαν άντρες με όλα τα διασκεδαστικά επακόλουθα.

Οι νέες πρωταγωνίστριες ξεσήκωσαν όλο τον καλό κόσμο της Αθήνας. Κάθε βράδυ, το θέατρο σειόταν από τα αντρικά ξεσπάσματα, που συνοδεύονταν από ό,τι μπορείτε να φανταστείτε· από απλά μπουκέτα λουλουδιών μέχρι στεφάνια, για να ξεκινήσουμε με τα απλά. Από άσπρα περιστέρια, που τα απελευθέρωναν προς τη σκηνή, μέχρι καναρίνια. Από χρυσά βραχιόλια και δαχτυλίδια μέχρι τόπια από μεταξωτά υφάσματα για πιο ανεβασμένες καταστάσεις και, φυσικά, με παρούσες τις ερωτικές προδιαθέσεις.

Λέγεται ότι σε ένα τέτοιο «χάος» βρέθηκε κι ένας απλός αγρότης που, συνεπαρμένος από το όλο σκηνικό, δώρισε το αμπέλι του με την παροϊμώδη πλέον φράση: «Ας πάει και το παλιάμπελο».

Οι «αρτίστες», όπως τις υπονοούμε σήμερα με ιδιαίτερο, πάντα, κλεισιμο του ματιού, εμφανίζονται στην Αθήνα τη δεκαετία του 1870 κι είναι στενά συνδεδεμένες με τα καφωδεΐα ή καφέ-σαντάν, αν προτιμάτε.

Ας αφήσουμε όμως τον Βασίλη Αττικό μέσα από τα ευθυμογραφήματά του (Α' τόμος) να μας δώσει μια γλαφυρή εικόνα για τις νέου τύπου «αρτίστες» που εμφανίστηκαν στο καλλιτεχνικό στερέωμα της Αθήνας:

«Στο έτος 1871, έγιν' έν' άλλο κοσμοϊστορικό γεγονός για το οποίον βούίξε η Παληά Αθήνα. Στο ξύλινο θεατράκι πούταν κοντά στον Διοσό κι' ονομαζότανε "Άντρον των Νυμφών" εμφανίστηκαν στην Πρωτεύουσα κάτι Γερμανίδες Αρτίστες-Μπαλαρίνες. Οι Αθηναίοι τάχασαν

Μια χαρακτηριστική «αποτέτσια» λίγο πριν αρχίσει το νούμερό της.

κυριολεκτικά με τους χορούς και τα τραγούδια τους. Φαίνεται δε πως η “ξετοίπωτες” αυτές όταν χόρευαν, σήκωναν λιγάκι και τα μακρυνά τότε φουστάνια τους!

»Αμα μαθεύτηκε αυτό, λες κ’ ένα ηλεκτρικό ρεύμα κενώθηκε πάνω σ’ όλους τους Αθηναίους. Κάθε μέρα ξεροστάλιαζαν στο “Άντρον των Νυμφών”. Στην εποχή εκείνη δεν υπήρχε για τους άντρες πιο σκανδαλιστικό θέαμα απ’ το να δουν γυναικεία γάμπα! Τρέχαν κυριολεκτικά τα σάλια τους. Επί πολλά χρόνια, αληθινά αξέχαστο τους είχε μείνει το τραγούδι “Τούμπλα, Τούμπλα, Τούμπλα λα” που λέγαν αυτές οι Γερμανίδες αρτίστες χορεύοντας και συνάμα σηκώνοντας κάπως τα πόδια τους.

»Ξέχασα να σας πω. Οι διάφοροι θαυμασταί άμα τις βλέπαν πάθαιναν σύγχυση φρενών και “ντελίριο”. Επειδή δε υπήρχε μεγάλος κίνδυνος να τις αρπάξουν με τη βία και να γίνουν έκτροπα, η αστυνομία είχε λάβει έκτακτα μέτρα για να προστατέψει τις Γερμανίδες αρτίστες. Όταν τέλειωνε η παράσταση, περίμεναν ωπλισμένοι αστυφύλακες και τις συνόδευαν στο ξενοδοχείο τους!»

...Θα πούμε, κλείνοντας, και δυο λόγια για τον τρόπο με τον οποίον ο πολύς λαουτζίκος έκρινε αυτά τα... φοβερά σκάνδαλα και ειδικά οι Αθηναίες. Ο λαός λοιπόν της Παλιάς Αθήνας, μη γνωρίζοντας ότι η λέξη «αρτίστ» είναι γαλλική και μεταφραζόμενη σημαίνει «καλλιτέχνης», νόμιζε πως το όνομα «αρτίστες» έχει προέλθει από το αντίθετο του ελληνικού ρήματος «νηστεύω», δηλαδή το «αρταίνω».

Έπειτα από την τρομερή αυτή παρεξήγηση, καταλαβαίνετε τι μεγάλη περιφρόνηση αισθανόντουσαν οι τότε σεμνότυφες και χαμηλοβλεπούσες Αθηναίες για τις «αρτίστες». Όταν τύχαινε να συναντήσουν καμμιά «αρτίστα» στο δρόμο, αμέσως επιδεικτικά γύριζαν το πρόσωπό τους από την άλλη μεριά. Ίσως από φόβο να μη μολυνθούν! Οι γρηές πάλι αποφεύγανε να προφέρουν ακόμη και το όνομα «αρτίστα». Τις λέγανε «οι τέτοιες». Στο αντίκρισμα δε μιας «τέτοιας», φτύνανε κατά γης, προσπαθώντας να ακουστή το «φτου»!

Οι «παστρικές»

Γάμπα!
Τζάμπα;
Α μπα!

Ακόμη και στην ακραία συντηρητική Αθήνα της περιόδου του Όθωνα και του ρομαντισμού, υπήρχαν κάποιες ελάχιστες «ιέρειες» της Πάν-

δημης Αφροδίτης, πρόθυμες να προσφέρουν τα κάλλη τους στους ανύπαντρους Αθηναίους και όχι μόνο...

Επειδή λόγω επαγγελματικών αναγκών πλενόντουσαν πιο συχνά από τον υπόλοιπο πληθυσμό —ο οποίος πλενόταν μία φορά κάθε δέκα-δεκαπέντε μέρες!—, τις φώναζαν περιπαικτικά «οι παστρικές». Από την περίοδο της Belle Époque και μετά, θα αποκαλούνται πιο συχνά οι «Παξιμάδες»! Γιατί παξιμάδες; Οι εποχούμενες πόρνες που γύριζαν στους δρόμους συνήθιζαν, για να προκαλέσουν και να αστειευτούν με τον αντρικό πληθυσμό των καφενείων, να περνούν ανάμεσα στα τραπεζάκια και να κλέβουν τα παξιμαδάκια που συνόδευαν τον καφέ. Οι Αθηναίοι, που διασκεδάζαν αφάνταστα με τα παρατσούκλια, δεν άργησαν να τις βαφτίσουν παξιμαδοκλέφτρες, το οποίο αργότερα έγινε «Παξιμάδες»!

Είναι ευνόητο ότι ήταν αδύνατο μια «παστρική» να κατοικεί σε κεντρική συνοικία της Παλιάς Αθήνας. Ακόμη και να πέραγε από κει, οι τίμιες γειτόνισσες σταυροκοπόντουσαν για να φύγει μακριά ο διάβολος, άλλες τις φτύνανε (με δυνατό πάντα το «φτου») κι οπωσδήποτε τις μουντζώνανε. Οι πιο ευγενικές περιορίζονταν στο να κλείνουν πόρτες και παράθυρα μέχρι να φύγει το μίasma και φυσικά να μην πάρουν χαμπάρι τα παιδιά και κυρίως η κόρη, που ήταν κλεισμένη σχεδόν μονίμως μέσα.

Αυτές λοιπόν οι λιγοστές πόρνες κατοικούσαν στα πιο απόκεντρα σημεία έξω από το αθηναϊκό κέντρο. Τα σημεία αυτά ήταν κοντά στην πλατεία Βάθης, απ’ όπου περνούσε το λεγόμενο ρέμα του Κυκλοβόρου, που ερχόταν από τα Τουρκοβούνια και κατέληγε στον Κηφισό, και στα Παντρεμενάδικα (σημερινός Λόφος Αρδηττού). Πολύ αργότερα, μετά το 1885, άρχισαν να συχνάζουν στη Νεάπολη και κυρίως στο Γκαζοχώρι της Πειραιώς.

Ας δούμε τώρα πώς περιγράφει ο Βασίλης Αττικός στην *Εύθυμη ηθογραφία της Παλιάς Αθήνας*, τόμος Ε’, το μέρος αυτό:

«Το Γκαζοχώρι υπήρξε επί πολλά χρόνια το κέντρον του υπόκοσμου. Στην τοποθεσία αυτή, είχαν εγκατασταθή τα “παληόσπιτα”, μέσα σε σιχαμερές κατοικίες και τρώγλες. Οι τεκέδες (τα χασισοποτεία), τα “μπαρμπούτια” (το παιχνίδι των ζαριών) κι όλο το υπόλοιπο κακό συναπάντημα της Παλιάς Αθήνας. Από τότε που ξεκαθάρισε η Συνοικία του Ψυρρή από τους “Κουτσαβάκηδες”, στο Γκαζοχώρι θάβρισκε η Αστυνομία τον κακοποιό, τον οποίον καταζητούσε να πιάση.

»Κατά το βραδάκι, τα κοινωνικά εκείνα περιτρίμματα βγαίνουν στις εξώπορτες των “βρωμόσπιτων” του Γκαζοχωριού και κάθονταν στα πεζού-

«Όσοι συνοικούσι ως ανήρ και γυνή μη υπάρχοντος γάμου τιμωρούνται με κράτησιν ή πρόστιμον και χωρίζονται απ’ αλλήλων...» Το άρθρο 658 του τότε Ποινικού Νόμου αναφερόταν στην προσβολή κατά των ηθών και δεν άφηνε περιθώρια για καμία παρερμηνεία. Έτσι, για τον φόβο των Ιουδαίων, επικρατούσε η εξής συνήθεια: Όταν ένα ζευγάρι ερχόταν να κατοικήσει για πρώτη φορά σε μια γειτονιά, η σύζυγος έδειχνε στις γειτόνισσες τα στέφανά της για να γλιτώσει από κουτσομπολιά και παρεξηγήσεις!

λια. Για να προκαλέσουν δε τους διαβάτες τοποθετούντο με σηκωμένες τις φούστες, και τους λέγαν αισχρά πειράγματα και λόγια. Η βίζιτα πληρωνόταν, όπως και στα Βούρλα του Πειραιά, μία δραχμή, την οποίαν μοιράζανε στη μέση. Πενήντα λεπτά έπαιρνε η ιερόδουλη κι άλλα τόσα η κυρα-Πατρώνα, η διευθύντρια του “σπιτιού”.

»Το δειλινό, κατέφθαναν στο Γκαζοχώρι κ’ η πιο παραφορτωμένες με πλουμίδια λατέρνες, για να ψυχαγωγήσουν τα φιλόμουσα “κορίτσια”. Ο Λατερνατζής ήταν ένας ξεχωριστός τύπος, “μιτασιόν” Κουτσαβάκη της Παλιάς Αθήνας. Είχε το μουστάκι του κρεμαστό προς τα κάτω. Φορούσε παντελόνι “τζογέ”, μυτερά παπούτσια και κόκκινο ζουνάρι. Το καβουράκι, το καπέλλο του, τόβαζε στην κορφή της κεφαλής, ώστε να φαίνεται η λαδωμένη του “αφέλεια”.

»Κάθε “σπίτι” είχε και το δικό του Λατερνατζή. Αυτός, μερακλωμένος θα γύριζε με τόνα χέρι τη λατέρνα, και με τ’ άλλο θα χτύπαγε το ντέφι στο γόνατό του, όλο “μέγκλα”. [Πρόκειται για παράφραση του «made in England» και σήμαινε κάτι σαν «κυριλέ», ξεχωριστό.] Έτσι, η πελατεία των “παληόσπιτων” του Γκαζοχωρίου απολάμβανε τον αγοραίο έρωτα μετά μουσικής!» Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι κοντά στο Γκαζοχώρι στην Κολοκυνθού, ήταν εγκατεστημένο και το πρώτο νοσοκομείο για τις αφροδίσιες αρρώστιες. Πολύ αργότερα μεταφέρθηκε «στου Συγγρού». Το κληροδότημα του μεγάλου εθνικού ενεργέτη θεωρούνταν πρότυπο και ένα από τα τελειότερα της Ευρώπης στο είδος του. Αρχισε να λειτουργεί το 1910 και προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην ελληνική κοινωνία.

Από ένα χρονικό σημείο κι έπειτα, όταν η πόλη άρχισε να μεγαλώνει και να γίνεται όλο και πιο απρόσωπη, τα «κορίτσια» κατευθύνθηκαν από το Γκαζοχώρι προς την Ομόνοια και γύρω από τον Άγιο Κωνσταντίνο.

Ίδου τώρα και μερικές επώνυμες «παστρικές»: Μία από τις πιο χαρακτηριστικές παλιές «παστρικές» ήταν και η καλόβολη χήρα Θεώνη. Καθόταν σε μια αφιλόξενη κι ακατοίκητη περιοχή κοντά στη σημερινή Λεωφόρο Αλεξάνδρας, που λεγόταν Πινακωτή. Το σπίτι της είχε γύρω γύρω μια ψηλή μάντρα κι έτσι οι επισκέπτες της γλίτωναν από κάθε αδιάκριτο μάτι που, παρόλη την ερημιά, μπορούσε να εμφανιστεί. Η Θεώνη δεν ήταν όμορφη, αλλά ήταν παχιά. Αυτό ανταποκρινόταν πλήρως στα γούστα και τις απαιτήσεις τής τότε εποχής. Έτσι μπορούσε να περηφανευτεί ότι «παρηγορούσε» τους πιο γνωστούς «λιμοκοντόρους» της Αθήνας.

Λατερνατζής διασκεδάει με τη ρομβία του τους ερωτύλους επισκέπτες των «βρομόσπιτων» στο Γκαζοχώρι.

Στον αντίποδα της λαϊκής Θεώνης, ο Αττικός αναφέρει τη μητρομανή κόρη ενός ξένου διπλωμάτη, που παρέδιδε συστηματικά ερωτικά μαθήματα «ευρωπαϊκού επιπέδου» σε όλους τους δανδήδες της Αθήνας. Δεχόταν τους φίλους της σε κρυφό διαμέρισμα στο κέντρο της Αθήνας! Οι άντρες τής τότε εποχής είχαν να το λένε για τη σαν ηφαίστειο ιδιοσυγκρασία της και την άφραστη, πολύπλευρη εμπειρία της, που αναπτυσσόταν ελεύθερα σε ένα μεγάλο ντιβάνι σκεπασμένο με γούνα...

Μια που μιλάμε για τις «παστρικές», να σημειώσουμε ότι πολύ αργότερα, με τον Νόμο 3032 του 1922 «Περί ασέμνων γυναικών», τέθηκε τέρμα στο κρυφτούλι με τους οίκους ανοχής, οι οποίοι πλέον αναγνωρίστηκαν κι επίσημα. Οι «μαμάδες» τους χαρακτηρίστηκαν επαγγελματίες και η εφορία έσπευσε να τις κατατάξει ανάλογα με το μέγεθος της πελατείας τους σε φορολογικές κλάσεις (Α΄ έως Ζ΄)!!! Παρόλες τις επίπονες έρευνές μου στα Αρχεία, δεν κατόρθωσα να βρω πώς γινόταν αυτή η κατάταξη. Εικάζω ότι ειδικά εντεταλμένοι δημόσιοι υπάλληλοι στεκόντουσαν έξω από τους οίκους ανοχής και μετρούσαν τους επισκέπτες! Διακριτικά πάντα...

Διπλωματικό επεισόδιο στο καφέ σαντάν «Γκαϊτέ»

Μια από τις πρώτες πατρόνες της Παλιάς Αθήνας, προς το τέλος της ρομαντικής περιόδου, ήταν και η ξακουστή κυρά Παλούκαινα. Μαζί με το γιο της άνοιξαν ένα από τα πρώτα καφέ σαντάν της Αθήνας στην αρχή της οδού Προαστείου (σημ. Εμμ. Μπενάκη), το «Γκαϊτέ». (Προσοχή στον τονισμό: Άλλο η γαλλική λέξη για την ευθυμία κι άλλο ο Γερμανός φιλόσοφος.) Με «περπατημένες» артиστές από Ιταλία, Γερμανία και Ουγγαρία έκανε τη διαφορά στο σκηνικό της νύχτας.

Το καφωδείο το ανέλαβε βεβαίως ο γιος. Μια περίεργη κι επιβλητική φυσιογνωμία με μακριά γενειάδα που, με τη ρεντιγκότα και το γιλέκο με τη χρυσή αλυσίδα που φορούσε, θύμιζε μάλλον αυλικό παρά παράγοντα του υποκόσμου.

Όπως γράφει και ο Βασίλης Αττικός στην *Εύθυμη ηθογραφία της Παλιάς Αθήνας*, τόμος Β΄:

«Η Артиστές του “Γκαϊτέ” έβγαιναν σε ένα παληοπαλκοσένικο της κακιάς ώρας, τραγούδαγαν και χόρευαν, σηκώνοντας κάπως την άκρη της φούστας τους. Μετά δε από κάθε τραγούδι τους, κατέβαιναν και γύριζαν με το δίσκο στο χέρι ανάμεσα στους θαμώνες.

»Μερικοί τους ρίχναν χάλκινες πεντάρες, επωφελούμενοι δε της

Οι артиστές του «Γκαϊτέ» τραγούδαγαν και χόρευαν σηκώνοντας κάπως την άκρη της φούστας τους.

ευκαιρίας τούς έκαναν κι “απλοχεριές”. Άλλοι πάλι αντί για πεντάρα τις φιλοδωρούσαν, τις δύστυχες, με ερωτική εκδήλωση θαυμασμού. Με μια άγρια τσιμπιά στις σωματικές τους καμπυλότητες!

»Η ξένες εκείνες Αρτίστες φαίνεται ότι ήταν ασυνήθιστες σε τέτοιες αισθηματικές “φιλοφρονήσεις”. Πονούσαν απ’ τις τσιμπιές, μαύριζε το κορμί τους, και δυσανασχετώντας, αναγκάζονταν πολλές φορές να χειροδικήσουν κατά των “ευγενικών” θαμώνων.

»Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι γενικά όλες αυτές η Αρτίστες των καφέ σαντάν ήξεραν περίφημα τη δουλειά τους. Ειδικά δε του “Γκαιτέ”, δασκαλεμένες κατάλληλα απ’ τον πολύπειρο Διευθυντή τους, ήταν μεγάλες “κόφτρες”. Πουλούσαν τα θέληγτρα τους σε υπέρογκες τιμές. Για να ενδώσουν δε σε κάποιον εραστή, έπρεπε πρώτα να του αδειάσουν εντελώς το πορτοφόλι και να τον γδάρουν κυριολεκτικά.

»Η διαβολικές όμως “Συλφίδες” των καφέ σαντάν έφθαναν στην Αθήνα φορτωμένες και με διαφόρων ειδών δώρα. Φιλοδωρούσαν στους “άβγαλτους” Αθηναίους με το “Μεγαλόσταυρο” κι άλλα μικρότερα παράσημα. Απ’ την εποχή εκείνη, εξαπλώθηκε στην Πρωτεύουσα η συφιλίδα κι η λοιπές αφροδίσιες αρρώστιες. Τότε, δεν είχε ακόμα εφευρεθεί ούτε φάρμακο για την σύφιλη.

»Στα χρόνια εκείνα, υπήρχε στην Αθήνα ένας ιδιόρρυθμος τύπος νέων, οι “Λιμοκοντόροι”. Οι νεαροί αυτοί ανήκαν σε καλές αθηναϊκές οικογένειες. Οι γονείς τους όμως δεν τους έδιναν χαρτζιλίκι, παρά μόνον μία δεκάρα την ημέρα, από φόβο μήπως μπερμπαντέψουν. Έτσι βρισκόταν διαρκώς απένταροι.

»Κάποια παρέα άψιλων Λιμοκοντόρων, βλέποντας ότι τους ήταν αδύνατον να απολαύσουν τα θέληγτρα των γυναικών του “Γκαιτέ”, πήρε τη μεγάλη απόφαση. Τα οικονομικά τους δεν τους επέτρεπε να πλησιάσουν από κοντά τις προκλητικές εκείνες Σειρήνες. Αποφάσισαν λοιπόν οπωσδήποτε να τις κατακτήσουν μ’ άλλου είδους μέσα, με “Δούρειο” σύστημα.

»Κάναν σύσκεψη μεταξύ τους και “ρεφενέ”. Συγκεντρώσανε κάπου δέκα δραχμές τις οποίες παραδώσανε στον Αρχηγό της παρέας. Αυτός, εφαρμόζοντας το σχέδιο, μπήκε το βράδυ στο “Γκαιτέ” σοβαρός και με πόζα Αμερικάνου Κροίσου. Πήρε ένα ποτό, κι όταν μετά το τραγούδι τους η δύο Γερμανίδες γύρισαν να μαζέψουν χρήματα με τον δίσκο, τους έριξε μέσα από μια χάρτινη δραχμή.

»Το κόλπο πέτυχε. Εκείνες κυριολεκτικά τα χάσανε. Φαντάστηκαν ότι ο απεσταλμένος των Λιμοκοντόρων ήταν κανένας ζάπλουτος Αθηναίος. Στο τέλος της παράστασης,

Χαρακτηριστικός
λιμοκοντόρος της Παλιάς
Αθήνας, αντικείμενο
πειραγμάτων από τους
μόρτηδες της γειτονιάς.

ο Λιμοκοντόρος μας τους πρότεινε “για βολ σπατοίρεν;” (Είχε μάθει πως έτσι λένε στα γερμανικά το “Θέλετε να κάνουμε έναν περίπατο;”).

»Οι δυο Γερμανίδες ευχαρίστως δεχτήκανε την πρότασή του. Τις έμπασε σε κλειστό αμάξι “λαντώ” και τις παράσυρε σε κάποια απόμερη μπύρα. Εκεί, αφού τις μέθωσε, εμφανίστηκαν κ’ οι υπόλοιποι Λιμοκοντόροι της παρέας του κ’ επωφελήθηκαν της ευκαιρίας. Και τα ευκόλως εννοούμενα παραλείπονται. Φυσικά, όπως ήταν απένταροι, δεν τους έδωσαν κανένα χρηματικό αντάλλαγμα. Η τελευταία αυτή παράλειψη των Λιμοκοντόρων τις έκανε έξω φρενών. Την άλλη μέρα, συνοδευόμενες απ’ το μεγαλόπρεπο Διευθυντή του “Γκαιτέ” πήγαν και κάναν παράπονα στην Πρεσβεία τους.

»Σε λίγο ο Γερμανός Πρεσβευτής διαμαρτυρήθηκε στον Υπουργό μας των Εξωτερικών. Ευτυχώς που η Γερμανική Πρεσβεία δεν ζήτησε να πληρώσει το Κράτος μας στις “Παρθένες” του “Γκαιτέ” τα... χρωστήματα των Λιμοκοντόρων».

Βεβαίως, αν οι Γερμανίδες τούμπλες είχαν ακούσει το σχετικό σύνθημα της εποχής...

*Κορίτσια μην πιστεύετε εις τους λιμοκοντόρους
Γιατί τα ρούχα που φορούν χρωστούν εις τους εμπόρους*

...θα ήταν πολύ πιο προσεκτικές.

Το πρώτο ειδύλλιο

«Δεσποινίς. Λαμβάνω τον κάλαμον ανά χείρας με τρέμονσαν την δεξιάν διά να αποτολμήσω να σας ειπώ ότι από την πρώτην στιγμήν που σας είδον, η καρδιά μου ήρξισε να πάλλη παραδόξως!»

Ας αφεθούμε στο ρομαντισμό του πρώτου ερωτικού σκιρτήματος με τον εξαίρετο Αθηναιογράφο Δημήτρη Καμπούρογλου:

«Από το σπίτι του διά να υπάγη στο Γυμνάσιον της Πλάκας, ένα μόνον δρόμον είχε να αλλάξη. Αυτός όμως προτιμούσε ένα στενόν σοκκάκι, που δεν τον πήγαινε βέβαια συντομώτερα, είχαν όμως άλλα προτερήματα. Είχεν ένα σπιτάκι και το σπιτάκι αυτό ένα παραθυράκι, και το παραθυράκι αυτό, κάθε πρωί στις 8 παρά τέταρτον που περνούσε, δύο μικρές συμμαθήτριες και πολύ φιλενάδες, που εδιάβαζαν. Είχεν επαναλήψεις. Πότε η μία, πότε η άλλη κρατούσε το τετράδιον και άκουε την άλλην που έλεγε.

— Δεσποινίς σὰς ἀγαπῶ καὶ θέλω νὰ σὰς πανδρευθῶ! Ἄν δὲν με πιστεύετε, γυρίστε νὰ ἰδῆτε ἰ...
[ΤΟΥ Σ. ΜΑΚ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ]

Ἡ ἐπιστήμη διδάσκει: τὸ πιο δυνατὸ ἐπιχείρημα πάντα στὸ τέλος!
(*Ἀθηναϊκά Νέα*, 1932)

ΤΑ ΠΕΙΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ!

»Μόλις ο φίλος μου πλησίαζε στο παραθυράκι αυτό, έσκυβε το κεφάλι του κάτω—όλα τ' αγόρια είναι μπουφοί— και κύτταζε τα βήματά του, που κάθε τόσο ετρίκλιζαν. Την ώραν όμως που θα έστρεφε το στενόν, εγύριζε το κεφάλι του και έρριχνε μία μονάχα βιαστική ματιά στο παραθυράκι.

»Μια φορά είδε πως είχαν γυρίσει τα κεφαλάκια τους και τον κύτταζαν. Την άλλη μέρα του χαμογέλασαν. Την τρίτη μέρα του κούνησαν το τετράδιον. Έβγαλε και αυτός το καπέλλο του τότε και χαι-

ρέτησε από μακρυνά. Την άλλη μέρα, ύστερα απ' τα πραξικοπήματα αυτά, άμα τον είδαν από μακρυνά που φάνηκε στο στενόν, τσακίστηκαν να μπουν μέσα.

»Το πρωί πέρασε δειλά δειλά, ξύνοντας σχεδόν τον τοίχο. Αυταίς όμως ξεκαρδισμέναις στα γέλια μπήκαν μέσα. Θύμωσε και έκανε τρεις μέρες να περάση.

»Όταν ξεθύμωσε και πέρασε, με αδιαφορίαν τάχα και απάθειαν, ακούει μια φωνίτσα—τι γλυκειά φωνίτσα που ήτον αυτή!— να του λέγη:

— Διατί τόσον σοβαρός;...

»Ήτο Παρασκευή· το Σάββατον, δεν πέρασε.

»Τη Δευτέρα πρωί, μόλις αντίκρυσε το στενόν, είδε πως τα κορίτσια, αντί να είναι στο παράθυρον ήσαν στην πόρτα.

«Θάρρος», είπε μέσα του· «θα περάσω και θα της χαιρετήσω· και να μου πουν κανένα δειλό δειλό καλημέρα σας, θα σταθώ και θα τους μιλήσω. Δεν είναι σωστό να φοβάμαι έτσι· θα με πάρουν και για κουτό».

»Μόλις επλησίασεν, η μία από αυτές, η ζωηρότερη, η μελαχροινή, κυττάζοντας και διορθώνοντας τάχα την ποδιά της φιλενάδας της, και σαν να της μιλούσε, του λέγει:

— Τι γινήκατε πάλι, τρεις μέρες;!...

»Και εξηκολούθησε να διορθώνη την ποδίτσα που δεν είχε τίποτε για διόρθωμα. Τότε λέγει και αυτός, χωρίς να σταθή, μες στα δόντια του:

— Τρεις μέρες δεν θυμούμαι τι έγεινα· τρεις νύχτες όμως εγώ το ξέρω!...

»Και εξηκολούθησε τον δρόμον του, χωρίς να ιδή το αποτέλεσμα της εκρήξεως.

»Ήτον η πρώτη εκ του συστάδην μάχη του προς το ωραίον φύλον. Για μια στιγμή το αίμα του είχε συγκεντρωθή στο κεφάλι του, και κτυπούσαν τα μηλίγγια του. Και τόσο τάχασε, που δεν υπελόγισε καλά την στρο-

φήν που θάκανε βιαστικά στο τέλος του δρομίσκου και κύτησε στον τοίχον.

»Την άλλη ημέρα—πώς αργούν να ξεμερώσουν μερικές μέρες...— μόλις αντίκρυσε το ωραίον σπιτάκι, της είδε πάλι στο παράθυρον.

»Μόλις επλησίαζεν, η μελαχροινή μπήκε μέσα—ήτον η αράδα της άλλης φαίνεται—, η άλλη δε—η ξανθή— έρριξ' ένα διπλωμένον χαρτάκι και τραβήχτηκε κι' αυτή μέσα, γλυστερά σαν πετρόψαρον.

»Ο φίλος μου έκαμε πως εσκόνταψε· σκόρπισε χάμω τα τετράδιά του και μαζεύοντάς τα, πήρε και το μυρωδάτο χαρτάκι... Γυρίζει το στενόν, κυττάζει δεξιά, ζερβά, μπρος, πίσω, ψηλά, χαμηλά—ως και χάμω κύτταξε— και άμα βεβαιώθηκε πως δεν τον βλέπει κανείς, άνοιξε το χαρτάκι!

«Ποίαν εκ των δύο αγαπάς;» να τι έλεγε το χαρτάκι.

»Το τι έπαθε αυτή την ημέρα δεν λέγεται. Ο Καθηγητής της Γεωγραφίας τον ηρώτησε πού είναι ο Σαρωνικός κόλπος και αυτός είπε: στην Ερυθράν Θάλασσαν!...

»Τα γέλια των συμμαθητών του νομίζει κανείς πως ακόμη ακούονται.

«Ποίαν εκ των δύο λοιπόν;» Τον έβενον ή το χρυσάφι; Το μυστήριον ή την αποκάλυψιν;... Τα λιγωμένα μάτια ή τα λαχταριστά χειλη; Ερώτησε τα βιβλία του σχολείου, που είχε διαβάση φανερά στην λάμπιν της ημέρας και στο φως της λάμπας, και δεν του είπαν τίποτε. Ερώτησε τα βιβλία που είχε διαβάσει κρυφά τη νύχτα, όταν εκοιμούντο όλοι, με τη γλυκειά βοήθεια του μικρού καντηλιού του, και του είπαν πολλά και ανώφελα.

»Σαν ερώτησε και την ψυχήν του, του είπε με πολλήν ειλικρίνειαν:

— Και της δύο.

»Το πρωί που πέρασε και ήσαν στο παράθυρο σκυμμέναις απάνω στο βιβλίο τους—να, που ντράπησαν και αυταίς!...— έρριξε και αυτός το διπλωμένο χαρτάκι του μέσα στην πορτίτσα τους:

— Και της δύο.

»...Την άλλη ημέρα που ξαναπέρασε... το παράθυρο ήταν κατάκλειστο, και ούτε ξανάνοιξε πια στις 8 παρά τέταρτον».

Δ. Καμπούρογλου, *Ιστορίες από την Παλιά Αθήνα*, 1893.

ΕΤΣΙ ΝΑ ΚΑΝΗ!

Τὸ κατωτέρω ἐξυπνο ἐπεισόδιο συνέβη πραγματικῶς:

Ἐνας μαθητὴς τοῦ γυμνασίου, ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα αὐτὰ βράδεια, εἶχε στὴν ἀγκαλιά του τὴ μικρὴ φιλεναδίτσα του, σ' ἕνα παράμερο παγκάκι τοῦ Μουσειοῦ, ὅταν ἔξαφνα εἶδε τὸν γυμνασιάρχην του νὰ προβάλλῃ μὲς στὸ δρομάκι. Χωρὶς νὰ τὰ γάση καθόλου, ἀνοίγει τὸ φαρδύ του παλτό, κρύβει ἀπὸ κάτω τὸ κορίτσι, καὶ ἄρχισε νὰ βαδίζει ἀδιάφορος.

— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι τέτοια ὥρα; τὸν ἐρώτησε ὁ γυμνασιάρχης ἀστηρά.

— Ἀπ' τὸ Ὀδεῖο, κύριε...

— Καὶ τί ἔχεις κάτ' ἀπ' τὸ παλτό σου;

— Τὸ βιολοντσέλλο μου.

— Ἄ, μπράβο, παιδί μου, σὲ συχαίρω! τοῦ εἶπε εὐχαριστημένος ὁ γυμνασιάρχης. Ἄρχει μόνο νὰ ἐξασκεῖσαι ὅσο μπορείς πρὶν πολὺ σ' αὐτό.

Μπουκέτο, 1927.